

Володимир Носач: «Запровадження сертифікації компаній, що працюють у сфері протипожежного захисту – європейський шлях розвитку»

Даний матеріал надруковано в якості дискусійного, отож редакція запрошує зацікавлені сторони висловити свою думку з приводу порушених питань

Ліцензування деяких видів господарської діяльності поступово відходить у минуле. Натомість ширше запроваджуватимуть добровільну оцінку відповідності через сертифікацію робіт та послуг (зокрема, протипожежного призначення). Про механізми переходу на нову систему і перспективу її подальшого ефективного функціонування розповідає Президент Української федерації спеціалістів безпеки Володимир Носач.

– Згідно з політикою дерегуляції, останнім часом Кабмін значно скоротив перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню. Деякі фахівці вважають, що незабаром ця процедура зникне і для систем протипожежного захисту. Так має бути?

– Безперечно, бо, по-перше, такої процедури у Європі взагалі ніколи не було. Більше того, до певного часу там не чули і про сертифікацію. Підприємці мали дійсно якісну продукцію і відповідні стандарти, що регламентували її виробництво і якість. Однак, сучасне обладнання інколи погано працювало в неумілих руках. Характерний приклад – ситуація з новозбудованим аеропортом неподалік Берліна. Контролюючі органи заборонили його прийняття в експлуатацію, бо, на додаток до значних порушень нормативів у сфері пожежної безпеки, найновіші системи протипожежного захисту були змонтовані неякісно. Відтак, там зрозуміли: налагоджувати системи протипожежного захисту мусять високопрофесійні фірми з навченим персоналом, що може підтвердити сертифікація компаній.

По-друге, ліцензування виконало свою роль за тих умов, коли воно запроваджувалося. Спочатку система працювала більш-менш ефективно: документи видавали під конкретну категорію складності об'єкту, що будувався, ліцензійний орган мав право щороку перевіряти такі фірми і у разі чого – анулювати документ. Отримувачі мусили щоразу шукати нові об'єкти і підтверджувати право на «володіння» ліцензією. Однак, з часом відбулася дескредитація процедури. Учасники ринку дедалі частіше почали застосовувати «телефонне право», а то й

«Раптове скасування ліцензування у сфері протипожежного захисту і запровадження добровільної сертифікації компаній самі собою проблем не розв'яжуть. Тому спочатку треба сформувати дорожню карту щодо впровадження нової системи: розробити відповідні стандарти, за якими повинні працювати акредитовані НААУ органи з сертифікації, і запровадити повноцінну процедуру оцінки відповідності. А вже потім скасовувати ліцензування».

просто отримували ліцензії, не маючи реальних технічних можливостей і достатньої кількості кваліфікованого персоналу для подальшої якісної роботи. Якщо обсяги українського ринку у десятки разів менші, наприклад, за німецькі, то ліцензованих структур у нас – у багато разів більше!

– Наступного року ширше впроваджуватимуть оцінку відповідності. Що це означає для суб'єктів господарювання, котрі працюють у сфері протипожежного захисту?

– Раптове скасування ліцензування у сфері протипожежного захисту і запровадження добровільної сертифікації компаній самі собою проблем не розв'яжуть. Тому спочатку треба сформувати дорожню карту щодо впровадження нової системи: розробити відповідні стандарти, за якими повинні працювати акредитовані НААУ органи з сертифікації, і запровадити повноцінну процедуру оцінки відповідності. А вже потім скасовувати ліцензування. Як казав один мій добрий знайомий, спершу, перед тим як ламати якусь систему, потрібно

обов'язково збудувати нову. Тим не менше, запровадження сертифікації компаній, що працюють у сфері протипожежного захисту – європейський шлях розвитку.

До речі, в Європі сертифікація є добровільною де-юре, а де-факто її можна назвати «добровільно-необхідною». Виконувати роботи чи надавати послуги протипожежного призначення там може будь-яка фірма, що не має сертифікату. Питання в тім, чи співпрацюватиме з нею замовник будівництва? Якщо об'єкт невеликий, має мінімальні ризики з точки зору пожежної небезпе-

ки, власник може і не вимагати документ. Буваючи за кордоном, не раз спостерігав, як пожежну сигналізацію на невеликому об'єкті монтували звичайні електрики. Страхова компанія також не може вимагати від замовника залучення до роботи лише сертифікованої організації. Однак, наявність такого документа у фірми, що працює на об'єкті – це великий плюс для замовника, бо гарантує, що проектування, монтаж і експлуатація системи відповідає усім технічним параметрам, а також безпеку майна і людей. Свідчить про високу кваліфікацію виконавців робіт протипожежного призначення, матеріально-технічну базу, чималий досвід роботи. Усі ці чинники відіграють позитивну роль під час підписання договору зі страховиками.

– У цьому разі вони можуть зменшити розмір страхового платежу?

– Ні, наявність сертифіката прямо не впливає на зменшення суми. Основну роль тут відіграє дотримання усіх норм (зокрема, будівельних, протипожежних) для захисту майна. Аналізуючи європейське законодавство, я побачив в англійському стандарті градацію систем пожежної сигналізації. Одні з них призначені для захисту майна, інші – для забезпечення безпеки людей. До кожної висуваються різні вимоги. Увагу страховиків привертає якраз перша позиція. Їх передусім цікавить мінімізація ризиків для майна, а також ймовірні втрати підприємства через зупинку виробництва, бо це автоматично впливає на розмір страхових виплат. А про безпеку людей мусить дбати держава. У цьому розумінні не поділяю точку зору ДСНС: чиновники вважають, якщо об'єкт застраховано – усі проблеми розв'язано. Інспектор туди може не навідуватися. Але ж страхова компанія ніколи не перевірятиме протипожежний стан, скажімо, евакуаційних виходів, системи оповіщення про пожежу. Для неї головне – захист майна. Тому лише одне страхування не стане панацеєю від усіх бід, що можуть статися на об'єкті. В Європі усі ризики щодо безпеки людей жорстко контролює саме держава. На цей нюанс обов'язково треба звертати увагу фахівців, що розробляють нормативно-правові акти.

– Складається враження, що реформування цієї сфери відбувається у нас дещо хаотично...

– Як на мене, розбудова цієї сфери відбувається еволюційно. На початковому етапі свою роль відігравало ліцензування. Законослухняні компанії пройшли цей шлях, ви-

тримали конкуренцію і залишилися на ринку. Але ліцензування ніколи не гарантувало якість робіт. Як з-поміж кількох фірм, котрі мають однакові ліцензії, вибрати найкращу?

Натомість в Європі підприємці отримують один уніфікований документ для роботи на всіх об'єктах, незалежно від ступеня складності. Звичайно, коли йдеться про монтаж, скажімо, кількох датчиків в офісному приміщенні чи невеликому магазині, замовник не вимагає такого офіційного підтвердження. А от «увійти» без нього на більш складний об'єкт компанія не має шансів. Причому, одна з вимог передбачає відповідну кваліфікацію працівників щодо роботи з конкретним обладнанням, яке монтується – наявність документа про навчання в компанії, що його виробляє. А вже рівень електроніки, що застосовують у сучасних системах протипожежного захисту, увесь час зростає. До того ж продукція відомих брендів (таких як «Bosch», «Siemens», «Securiton») відрізняється одна від одної. Під'єднати проводи до датчиків може будь-хто, а от запрограмувати систему, вивести сигнали на ППКП здатен лише обізнаний фахівець. Причому, на завершальному етапі він гарантує якість роботи власним підписом і печаткою. Гадаю, що й ми незабаром прийдемо до цього.

«Якщо ДСНС збереже повноваження у цій сфері, то роль інспектора держпожнадзора мусить звестися до перевірки висновків акредитованого органу (третьої незалежної сторони). Чиновник працюватиме лише з документами і визначатиме рівень готовності підприємства до ймовірних надзвичайних ситуацій, а не бігатиме по виробництву».

ліфікацію працівників щодо роботи з конкретним обладнанням, яке монтується – наявність документа про навчання в компанії, що його виробляє. А вже рівень електроніки, що застосовують у сучасних системах протипожежного захисту, увесь час зростає. До того ж продукція відомих брендів (таких як «Bosch», «Siemens», «Securiton») відрізняється одна від одної. Під'єднати проводи до датчиків може будь-хто, а от запрограмувати систему, вивести сигнали на ППКП здатен лише обізнаний фахівець. Причому, на завершальному етапі він гарантує якість роботи власним підписом і печаткою. Гадаю, що й ми незабаром прийдемо до цього.

– Хто видаватиме сертифікати суб'єктам господарювання, котрі займаються системами протипожежного захисту?

– На нашому ринку працює кілька центрів сертифікації. Аби документи, що вони вже видають, мали вагу – мають існувати прозорі правила і вимоги щодо процедури їх отримання. Для цього, передусім, треба розробити чітку градацію усіх видів робіт протипожежного призначення, адже вони різняться між собою за характеристиками, виконанням, кваліфікаційними вимогами до персоналу. Фірми, що хочуть надавати чи вже надають такі послуги, мусять впровадити у себе систему управління якістю за стандартом ISO 9001, що свідчитиме про їхній високий технологічний рівень. Якщо раніше успішність чи неуспішність вітчизняних структур базувалася на особистості керівників, то в Європі вже давно ставлять мету (скажімо, досягти певних обсягів виробництва) і розписують етапи її досягнення, технологічні процеси, визначають

відповідальних осіб, реальні терміни і багатоступінчастий контроль їх виконання. Тобто, на їхніх підприємствах працює система, що не дуже залежить від особистості керівника.

– Чи не погіршить ситуацію принцип добровільності сертифікації, адже не всі підприємці «дозріли» до цього?

– Бажаючих отримати сертифікат набереться чимало. Решті треба дати певний час, щоб вони зрозуміли усі переваги такого кроку і підготовувалися належним чином, відповідно до нових вимог. А вже

обов'язковість змушуватиме їх шукати обхідні шляхи і «домовлятися» з працівниками таких центрів. Відтак, ця добра справа буде зведена нанівець. На добровільну сертифікацію підуть, передусім, ті компанії, що хочуть бути конкурентоздатними на ринку. Документ видаватиме акредитований орган з сертифікації. Таких центрів має бути декілька, аби вони конкурували між собою і пропонували вигідніші умови та ціни. Якщо сертифікована фірма виконала роботу неякісно, то відповідальність вони поділяють навпіл. Реноме такого органу буде підірвано і ринок миттєво зреагує на це. Надзвичайно важливу роль за такої схеми відіграватимуть громадські організації (спілки, союзи, асоціації), котрі найбільше зацікавлені у «чистоті» ринку і чесній конкуренції. Вони повинні здійснювати інформаційні «хвилі», складати «чорні» списки тих організацій, з якими небажано співпрацювати, доводити інформацію до відома колег та замовників. Тобто, ринок саморегулюватиметься без втручання державних органів.

– Як цей процес налагоджено в ЄС?

– У Німеччині, наприклад, існують чіткі правила щодо сертифікації підприємств, що займаються системами протипожежного захисту. Отримати попередній (тимчасовий) сертифікат, який діє 2,5 роки, наприклад, для впровадження спринклерних систем – неважко. Однак представники центру сертифікації обов'язково перевіряють якість монтажу і роботу системи після введення її в експлуатацію на першому ж об'єкті. Більше того, впродовж двох з половиною років вони «ведуть» партнера:

перевіряють усі об'єкти, де він працював. Якщо за цей час не було виявлено жодної помилки – видають постійний сертифікат на 4 роки з правом щорічної вибіркової перевірки. Репутація фірми і, відтак, вагомість сертифіката для них – понад усе. До речі, в Німеччині сертифіковано лише 50 компаній, що впроваджують спринклерні системи пожежогасіння, тоді як у нас кількість таких структур становить, мабуть, сотні, а то й тисячі.

– Якою буде роль державного ринкового нагляду (зокрема, інспектора держпожнадзора) після впровадження системи оцінювання відповідності?

– Держава, передусім, мусить дбати про державні об'єкти. Якщо приватне підприємство має проект, розроблений відповідно до нормативів, висока кваліфікація його персоналу підтверджена сертифікатами і контролюється центром сертифікації, використовує сертифіковані матеріали і компоненти, то навіщо йому ускладнювати життя?

Свого часу інспектори держпожнадзора цілком логічно вписувалися у схему, за

– Хто і як оцінюватиме відповідність технічним регламентам змонтованих систем протипожежного захисту?

– Сьогодні в Україні працюють компанії, що здатні перевірити показники таких систем відповідно до проектною документації. Їхній персонал має певний кваліфікаційний рівень і чималий досвід. Як правило, вони перевіряють кінцевий результат – працездатність самої системи. Безперечно, їм важко розібратися з програмним забезпеченням. Але і тут вони знайшли вихід: імітують займання в певних місцях і дивляться, як спрацювають пожежні сповісники, яка інформація відображається на ППКП, чи швидко відбувається вмикання аварійних систем тощо. За бажанням вони можуть підвищити кваліфікацію в дочірніх компаніях, що працюють в Україні.

– Яка частка імпортного обладнання для систем протипожежного захисту на нашому ринку?

– На вітчизняному ринку представлено майже всі світові бренди таких систем. І хоч останнім часом ділова активність іно-

«Якщо країна-член ЄС вимагатиме додаткового маркування товарів, на які поширюються вимоги гармонізованого стандарту, і додаткового тестування виробів з маркуванням «СЕ», то вона тим самим створюватиме додаткові бар'єри в торгівлі в межах єдиного ринку. Відтак, вважатиметься порушником європейського законодавства».

якої спочатку перевіряли системи протипожежного захисту під час монтажу, а потім – після введення об'єкта в експлуатацію. Але сьогодні, зважаючи на стрімкий технологічний прогрес, рівень обізнаності більшості з них став недостатнім, бо їх цьому не вчили. В Європі запроваджено зовсім іншу практику. Скажімо, німецька компанія VdS приймає на роботу фахівців з вищою освітою (тобто 5 років вони вчаться). Три роки вони працюють без права інспектувати об'єкти, потім упродовж ще двох – стажуються, і лише після цього отримують офіційний статус інспектора. Причому, після перевірок систем, вони підтверджують їхню відповідність власним підписом і печаткою. Тобто, несуть персональну відповідальність.

Якщо ДСНС збереже повноваження у цій сфері, то роль інспектора держпожнадзора мусить звестися до перевірки висновків акредитованого органу (третьої незалежної сторони). Чинивник працюватиме лише з документами і визначатиме рівень готовності підприємства до ймовірних надзвичайних ситуацій, а не бігатиме по виробництву.

земних виробників дещо знизилася (зважаючи на складну економічну ситуацію), вони не полишають своїх ніш – очікують на сприятливішу кон'юнктуру. Сьогодні з ними конкурують лише вітчизняні виробники систем пожежної сигналізації і оповіщення, які навіть експортують свою продукцію за кордон. Чимало наших підприємств поступово перейшли на європейські стандарти, накопичили досвід і представляють споживачам вироби дійсно європейського класу. Якщо йдеться про спорудження потужного об'єкта з іноземними інвестиціями, то замовник надає перевагу імпортному обладнанню. На об'єктах середнього ступеню складності наші виробники беруть участь у тендерах і часто їх вигравать за рахунок помірних цін. Невеликі споруди, як правило, облаштовують системами, виготовлених переважно з компонентів вітчизняного виробництва, що зазвичай значно дешевше за імпортне обладнання.

– Компоненти систем протипожежного захисту входять до переліку будівельних виробів, на які поширюється дія відпо-

відного регламенту і який буде гармонізовано з європейським. На що треба звертати увагу нашим виробникам, котрі планують вийти на тамтешній ринок?

– Раніше в Європі діяла Директива Ради Європи 89/106/ЕС (CPD) щодо будівельних виробів, зокрема, компонентів систем протипожежного захисту. На початку липня 2013 року «запрацював» Регламент ЄС №305/2011 Європарламенту і Ради Європи щодо встановлення гармонізованих умов для розміщення на ринку будівельних виробів, який прийнято на заміну вищезазначеної директиви. Новий документ визначив конкретні методи оцінки і перевірки стабільності характеристик будівельної продукції, а не модульної оцінки відповідності, як було раніше. Товари, розміщені на ринку країн-членів ЄС до цієї дати, які мали чинний сертифікат відповідності, вважалися такими, що відповідають цьому регламенту. Виробники отримали право складати декларацію про показники якості (declaration of performance) на основі сертифікатів відповідності або декларацій відповідності згідно з чинною раніше директивою. Крім того, з липня 2013 року виключно європейські уповноважені органи (крім тих, що працюють в країнах СНД) отримали право інспектувати підприємства і видавати сертифікати відповідності для виробництва, а не на продукцію. Регламент дав бізнесу (передусім, малому і середньому) більшу свободу вибору. Для декларування відповідності продукції технічним характеристикам достатньо перевірити лише один з параметрів.

Для забезпечення цілісності ринкового сегменту будівельних виробів та його ефективного функціонування також були введені загальні вимоги щодо відповідності продукції. Якщо країна-член ЄС вимагатиме додаткового маркування товарів, на які поширюються вимоги гармонізованого стандарту, і додаткового тестування виробів з маркуванням «СЕ», то вона тим самим створюватиме додаткові бар'єри в торгівлі в межах єдиного ринку. Відтак, вважатиметься порушником європейського законодавства.

Сьогодні, залежно від виду, будівельна продукція в Європі має пройти процедуру оцінки відповідності за однією з шести систем. Причому, «протипожежні» компоненти і матеріали оцінюють за найвищим рівнем (System 1). Якщо раніше там видавали сертифікат відповідності, то тепер повинні видавати сертифікат стабільності технічних параметрів (a Certificate of Consistency of Performance).

Інтерв'ю взяв
Володимир ГАЛЕГА